

Pedagogical Anomie Predominating in Academic Environment: Constructive Approach on Academic Environment

Yarmohammad ghasemi ^{1✉} | behrooz sepidnameh ² | mohammad sadra moradi ³

1. Corresponding Author, professor Department of sociology and cultural studies, Faculty of literature and humanities, ilam University, Iran. E-mail: Y.ghasemi@ilam.ac.ir

2. Associate professor Department of sociology and cultural studies, Faculty of literature and humanities, ilam University, Iran.
E-mail: b.sepidnameh@ilam.ac.ir

3. master of sociology , Department of sociology and cultural studies, Faculty of literature and humanities, ilam University, Iran.
E-mail : sadra1380.z@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received: 2025/10/12 Received in revised form: 2026/03/07 Accepted: 2026/07/13 Published online: Keywords: Pedagogical, University, Ilam, Students, Charmez's Constructivist Grounded Theory	The aim of the present study is to explore, understand, and interpret students' views of the academic environment. Based on the constructivist nature of the study, the paradigm of interpretive research is qualitative, and the method used to collect data is Charmez's constructivist grounded theory. The study population includes all students studying at M.A level at Ilam University in 2025. 14 students at this university were selected as the study sample through theoretical and purposive sampling based on the principle of theoretical saturation. In order to collect data, the semi-structured interview was used. The data analysis strategy was conducted through the open, axial, and selective coding method. The findings of this study include 11 main categories: the abandonment of the teacher's role, the identity of education has collapsed, the political obstruction, the weakness of student spontaneity, double failure, spatial alienation, opportunity conflict, the futility of the science field, The absence of scientific productivity and ineffective localization. Finally, reflections on the findings of this study led to the development of the theory of pedagogical anomie. This theory is focuses on the fact that a university system abandoned in every aspect can lead to chaos, indifference, ambiguity, insecurity, failure, and despair in the academic environment.
Cite this article : Ghasemi, Yarmohammad, Sepidnameh, Behruz & moradi, mohammad sadra .... (2024). Pedagogical Anomie Predominating in Academic Environment: Constructive Approach on Academic Environment (2024). <i>Sociological Review (Social Science Letter)</i>, 30 (2), 7- 26. DOI: https://doi.org/10.22059/ssr.30.2.7-26	
© The Author(s). DOI: https://doi.org/10.22059/ssr.30.2.7-26 Publisher: University of Tehran Press.	

آنومی پداگوژیکال حاکم بر فضای دانشگاهی: ارائه رویکردی بر ساختگرا

یارمحمد قاسمی^۱ | بهروز سپیدنامه^۲ | محمدصدرا مرادی^۳

۱. نویسنده مسئول، استاد گروه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: Y.ghasemi@ilam.ac.ir

۲. دانشیار گروه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: b.sepidnameh@ilam.ac.ir

۳. کارشناسی ارشد گروه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: sadra1380.z@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۰	قرین به دو دهه است که فضایی متفاوت با آنچه پیش از این بر دانشگاه حاکم بود، سایه‌گستر شده است. هدف مقاله حاضر، به پرسش نهادن چگونگی این تفاوت بر مبنای روایت دانشجویان است. با توجه به ماهیت برساختی پدیده مورد مطالعه، پارادایم تحقیق تفسیری، رویکرد کیفی و روش به‌کارگرفته‌شده، گراند تئوری برساخت‌گرا و اقتباس‌یافته از مدل چارمز است. جامعه هدف شامل کلیه دانشجویان مقطع ارشد دانشگاه ایلام در سال ۱۴۰۴ است که با استفاده از نمونه‌گیری نظری و هدفمند و بر اساس اصل اشباع نظری، از ۱۴ نفر از دانشجویان این دانشگاه به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به عمل آمد. استراتژی تحلیل داده‌ها از طریق فرایند کدگذاری باز، محوری و گزینشی صورت گرفت. یافته‌های این مطالعه شامل ۱۱ مقوله اصلی است: رهاشدگی نقش استاد، فروپاشی هویت آموزش، انسداد سیاسی، ضعف خودانگیختگی دانشجویی، ناکامی مضاعف، بیگانگی فضایی، تعارض در فرصت‌یابی، گسترش بی‌قاعده میدان علم، نایمنی و ابهام، فقدان ثمربخشی علمی و بوم‌آوری عقیم. درنهایت، نتیجه تأمل در یافته‌های این مطالعه، کشف مسرت‌بخش نظریه آنومی پداگوژیکال است؛ این نظریه معطوف به آن است که نظام دانشگاهی از هرجنبه رهاشده است؛ از این‌رو، هرج‌ومرج، ابهام، ناامنی، ناکامی و ناامیدی فضای دانشگاهی را تسخیر کرده است.
کلیدواژه‌ها: پداگوژیکال، دانشگاه، ایلام، دانشجویان، گراند تئوری برساخت‌گرای چارمزی	
استناد: قاسمی، یارمحمد؛ سپیدنامه، بهروز و مرادی، محمدصدرا (۱۴۰۴). آنومی پداگوژیکال حاکم بر فضای دانشگاه: ارائه رویکردی بر ساختگرا. <i>مطالعات جامعه‌شناختی</i> (نامه علوم اجتماعی)، ۳۰ (۲)، ۲۶-۷. DOI: 10.24215/2788-4864.1404.26-7	
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.	© نویسندگان.

بیان مسئله

وجود سرخوردگی تأثیر منفی عمیقی بر پویایی و پایایی جامعه به‌طور عام و دانشگاه به‌طور خاص دارد؛ دانشجوی پیشران در علم، ضامن فاعلیت دانشگاه به‌مثابه ساختار است، اما وجود سرخوردگی، دانشجو را به ابژه‌ای ناتوان از نقش‌آفرینی دانشجویی تبدیل می‌کند. نقش‌آفرینی‌ای که ضامن پیشرفت و توسعه همه‌جانبه کشور خواهد بود؛ از این‌رو، آنچه به دانشگاه به‌مثابه مکانی علمی معنا می‌بخشد، وجود دانشجو است؛ دانشجو برای دانشگاه کارکردی معنابخش دارد و فرهنگ دانشجویی را برمی‌سازد؛ وقتی دانشجو سرخورده باشد، دانشگاه از نقش‌آفرینی علمی تهی می‌شود و از این‌رو، ضمن تهی‌شدن از معنابودگی، به مکانی پوچ، یعنی مکانی تهی از فرهنگ دانشجویی، علم و خلاقیت، استحاله می‌یابد؛ چنین مکان فاقد معنایی، ناتوان از بازتولید هویت علمی خواهد بود و ناتوانی در بازتولید هویت علمی به معنای مرگ دانشگاه است.

مطالعات منتشرشده ترزا ایوانز^۱ در دانشگاه تگزاس که در میان دانشجویان ۲۶ کشور جهان صورت گرفته است، نشان می‌دهد دانشجویان ۶ برابر عموم مردم دچار استرس، افسردگی و سرخوردگی هستند و علت آن را باید تعادل ضعیف دانشجویان بین کار و زندگی و روابط ضعیف با استاد دانست (ایوانز، ۲۰۱۸؛ به نقل از ایسکانیوز). همچنین، آمارهای جهانی نشان می‌دهند که حدود ۹۳۵ درصد از دانشجویان جهان با پدیده سرخوردگی و ناامیدی در طول تحصیل دست‌وپنجه نرم می‌کنند (گوتی^۲، ۲۰۲۴). سرخوردگی به معنای جایگزین‌شدن عواطف خنثی به‌جای عواطف مثبت است (سید علی تبار و همکاران؛ ۱۳۹۴). سرخوردگی در طول زمان تغییراتی را در ادراکات، نگرش‌ها و باورداشت‌های دانشجو ایجاد می‌کند. سرخوردگی واکنشی عاطفی است که از اهداف مسدودشده و انتظارات برآورده‌نشده ناشی می‌شود (کوماری^۳، ۲۰۲۴). این پدیده با پیامدهایی چون استرس، اضطراب، کاهش انگیزه و عملکرد تحصیلی ضعیف ارتباط دارد و می‌تواند مانعی در برابر رشد و توسعه هویت آکادمیک دانشجو باشد (رامسدن^۴، ۲۰۰۳؛ به نقل از بیباکوماری^۵) و مسیر پیشرفت دانشجویی را دشوار می‌سازد.

امروزه، تجارب زیسته در دانشگاه‌های سطح کشور نشان می‌دهد که سرخوردگی، ذهنیت و سوژگی دانشجو را تحت انقیاد قرار داده و بین عینیت و ذهنیت در دانشگاه شکافی فزاینده ایجاد کرده است که به نظر نگارندگان، موجب شکل‌گیری پدیده‌ای به نام تراژدی علم شده است؛ از این‌رو، دانشجوی سرخورده توانایی تفکیک ارزش اعمال و وظایفش را ندارد و نمی‌تواند نقشی تأثیرگذار در ایفای نقش اجتماعی‌اش داشته باشد؛ این تجارب زیسته نشان می‌دهد که امروزه در میدان دانشگاه، عادتواره‌های سرخوردگی در میان دانشجویان وجود دارد؛ عادتواره‌ها اصولی را در اختیار می‌گذارند که انسان برحسب آن تصمیم می‌گیرد و استراتژی‌هایی را انتخاب می‌کند تا در دنیای اجتماعی اعمال کند (ریتزر، ۱۳۹۳؛ ۷۰۷). به عبارتی، دانشجویان از یک منطق عمل برخوردار هستند. به نظر می‌رسد امروزه یک سرخوردگی فراگیر در میان تعداد زیادی از دانشجویان دانشگاه‌های سراسر کشور مشاهده می‌شود؛ این امر، هم دانشگاه را به‌طور خاص و هم جامعه را به‌طور عام گرفتار هیستری کرده است؛ هیستری موجود در میدان دانشگاه حاصل شکاف بین آنچه هست و آنچه باید باشد، است.

به زبان گافمن^۶، امروزه تعداد زیادی از دانشجویان سطح کشور ریخت دانشجویی دارند، اما منش دانشجویی آنان به فروپاشی گرویده است؛ قیافه از نظر گافمن شامل آن چیزهایی می‌شود که منزلت اجتماعی نمایشگر را به حصار نشان می‌دهد، اما منش به

Theresa Evans^۱
Ghoti^۲
Kumari^۳
Ramsadan^۴
Kumari Bibha^۵
Gaffman^۶

حضار یادآوری می‌کند که چه نوع نقشی را باید از یک نمایشگر در یک موقعیت معین انتظار داشته باشند (ریترز، ۱۳۹۳: ۲۹۳). تجارب زیسته نشان می‌دهد سبک و طرز رفتار دانشجویان به‌دچار تحریف شده است و دانشجویان وارد چرخه‌ای هرزگرد شده‌اند که روزبه‌روز آن‌ها را از اصالت و ماهیت وجودی نقش خود دورتر می‌کند و کاوشگری و شور علمی آنان را تقلیل می‌دهد؛ این تحریف‌شدگی مانع از ساخت انسان دانشگاهی می‌شود؛ منظور از انسان دانشگاهی، کسی است که بتواند ارزش‌ها، باورها و فرهنگ دانشجویی را در خود نهادینه سازد (فاضلی، ۲۰۰۸؛ به نقل از نامور).

اگرچه پژوهش‌هایی در حوزه بی‌انگیزگی، افت تحصیلی و آسیب‌شناسی فرهنگ دانشجویی انجام گرفته است، اما این مطالعات به‌صورت جامع موضوع سرخوردگی را مورد بررسی قرار نداده‌اند؛ برای مثال، پژوهش نامور و همکاران که اخیراً صورت گرفته است، تحلیل محتوایی از سایر مقالات مرتبط با مسائل نهاد دانشگاه است؛ از این‌رو، پژوهش حاضر در تلاش برای ساخت نظریه‌ای مبنایی و جامع به‌منظور تبیین سرخوردگی دانشجویان است که بر اهمیت مطالعه می‌افزاید.

با توجه به تجارب زیسته در دانشگاه ایلام، دانشجویان در بدو ورود به مقطع کارشناسی ارشد نگرشی آرمانی نسبت به تحصیل دارند، اما با ورود به این مقطع و مواجهه با مجموعه‌ای از مسائل، ناتوان از ایفای نقش مثبت خواهند شد؛ گویی که از نقش و جایگاه خود بیگانه می‌شوند، چنان‌که کارگران از جایگاه خود در فرایند تولید بیگانه می‌شوند؛ چنین دانشجویانی فاقد کنش و منش دانشجویی خواهند بود و روح اصیل دانشجویی از کالبدشان خارج می‌شود و درنهایت، به‌سان قصه آلیس در سرزمین عجایب، رنگ و بوی هویتی انجمادی به خود می‌گیرند. بر اساس همین تجارب زیسته، دانشجویان پس از طی کردن مجموع دروس نظری، هرچه به زمان اخذ پایان‌نامه و ورود به عرصه تحقیق و تفحص نزدیک می‌شوند، شدت سرخوردگی در آنان افزایش می‌یابد و نسبت به تکمیل پروژه پایان‌نامه واکنشی انفعالی به خود می‌گیرند. این انفعال‌گونه‌ی باعث طولانی‌شدن روند تکمیل پایان‌نامه می‌شود و از آن‌جایی که باید نظریه را به عمل پیوند دهند، دچار سرخوردگی نسبت به ادامه روند تحصیل می‌شوند. بنابراین، با توجه به آنچه گفته شد، تحقیق پیش‌رو به به دنبال پرسش کشیدن این مسئله است که چه عواملی باعث سرخوردگی دانشجویان در فرایند تحصیل می‌شود؟

پیشینه تحقیق

محقق / ان	سال	عنوان	روش	یافته
نامور و همکاران	۱۴۰۲	آسیب‌شناسی فرهنگ دانشگاهی در ایران بر اساس تحلیل محتوای مطالعات انجام‌شده در داخل کشور	تحلیل محتوا	مهم‌ترین آسیب‌های فرهنگ دانشگاهی به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: آسیب‌های مربوط به مدیریت دانشگاه، ارتباطات، اخلاق حرفه‌ای و یادگیری آموزش و آسیب‌های مربوط به آزادی علمی.
قاسم‌زاده و همکاران	۱۴۰۲	مطالعه کیفی فرایند بی‌انگیزگی با استفاده از شیوه داده‌بنیاد	داده‌بنیاد	نامطلوب بودن کیفیت خدمات دانشگاهی، گرایش به ارزش‌های مادی، فقدان بالندگی دانشجویی، بی‌توجهی به زیرساخت‌های بالندگی دانشگاه، عدم تنوع شیوه‌های تدریس، فراگیری سبک زندگی تکنولوژی‌محور، ضعف سرمایه اجتماعی دانشگاهی و تضمین آینده شغلی، فرایند بی‌انگیزگی تحصیلی دانشجو معلمان را تفسیر می‌کند.
	۱۴۰۱	اخته‌شدن کنشگری علمی در دانشگاه مورد مطالعه:	داده‌بنیاد	راهبردها شامل علم‌آموزی خودخواهانه، اعتراض پنهان، تقلب و انزوا بود؛ پیامدها شامل زوال اخلاق حرفه‌ای، سرخوردگی، ناامیدی، اشتغال

پریدری و همکاران		دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران		غیرمرتبط با رشته تحصیلی، بیکاری، افسردگی و اعتیاد بود همچنین مهم‌ترین علل اختگی کنشگری علمی دانشجویان اساتید وارونه و کم و داشت‌های ساختاری بود.
یوسفی افراشته و همکاران	۱۴۰۰	رابطه بین بازخورد مدرس با دل‌زدگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی: تحلیل نقش میانجی ارزش تکلیف	توصیفی - همبستگی	بازخورد تکوینی از طریق ارزش تکلیف هم بر دل‌زدگی و هم بر بهزیستی تحصیلی اثر غیرمستقیم معناداری دارد. نتایج حاصل از این تحقیق حاکی از آن است که بین بازخورد درست اساتید و دل‌زدگی تحصیلی دانشجویان رابطه منفی معناداری وجود دارد؛ همچنین بین بازخورد صحیح اساتید و بهزیستی تحصیلی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
کریمی باغ ملک	۱۳۹۶	بررسی علل کاهش انگیزه فعالیت پژوهشی در دانشجویان دانشگاه فرهنگیان	توصیفی	علل مدیریت سازمانی و اداری، عوامل امکانات محیطی، عوامل فردی، علل علمی و حرفه‌ای از جمله عوامل تبیین‌کننده کاهش انگیزه پژوهش در بین دانشجویان هستند.
صادقی و همکاران	۱۳۹۵	نقش ابعاد یادگیری خودراهبر در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان	توصیفی	بین یادگیری خودراهبر و ابعاد آن از جمله خودکنترلی، خودمدیریتی و رغبت برای یادگیری با سرزندگی تحصیلی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد.
ذکایی و همکاران	۱۳۹۰	جوانان و بیگانگی تحصیلی و دانشگاهی	نظریه مبنایی	مؤلفه‌های اصلی تجربه بیگانگی تحصیلی و دانشگاهی، آثار و پیامدهای اجتماعی، روانی و اقتصادی مهمی در زندگی دانشجویان دارد ضمن اینکه مؤلفه‌های تجربه بیگانگی تحصیلی ارتباط و تأثیرپذیری مستقیم از سیاست فرهنگ دارند. از جمله گونه‌های عمده تجربه بیگانگی و استراتژی‌های مواجهه با آن برای دانشجویان بدین شرح بود: فاصله‌گزینی یا بیگانگی دانشگاهی هدفمند، تطابق‌گزینی با انتظارات و هنجارهای شناختی دانشگاهی و ایجاد هماهنگی و تعادل بین نیازها و ارزش‌های شخصی با خود دانشگاهی و رسمی
مورلی ^۱	۲۰۲۱	افت تحصیلی: عوامل فردی، سازمانی و اجتماعی	همبستگی	دانشجویانی که به دانشگاه خود وابسته هستند و دارای تعهد نهادی هستند از تجربه دانشگاه رضایت بیش‌تری دارند؛ زیرا معتقدند که تحصیلات دانشگاهی آن‌ها ارزش‌آفرین، سازنده و غنی‌کننده خواهد بود و همچنین هرچه تعاملات اجتماعی دانشجو سازنده باشد و در دانشگاه ادغام شده باشد احتمال ترک تحصیل او کم‌تر خواهد بود و هرچه دانشجو احساس خودکارآمدی کند احتمال اینکه دچار ترک تحصیل و افت تحصیلی شود کم‌تر است.
تری ^۲ و همکاران	۲۰۱۷	تجارب دانشجویان پسر دوره کارشناسی که منجر به افت تحصیلی می‌شود	تجربه زیسته	عدم ارتباط بین دبیرستان و تجارب دانشگاهی، عدم توانایی در تعیین اولویت‌ها، عدم مشارکت با اعضای هیئت علمی و کارکنان دانشگاه، پیوستن به نقش جنسیتی مردانه سفت و سخت و داشتن مسائل روانی تجربیاتی هستند که به وسیله آن‌ها عملکرد تحصیلی ضعیف حاصل می‌شود (داوری‌نیا، ۹۸).

عدم تمایل به رشته تحصیلی، دردسترس نبودن اساتید، عدم حمایت اساتید از دانشجوی، آزار جنسی از سوی اساتید، کمبود امکانات در دانشگاه و محتوای آموزشی بی‌فایده از جمله دلایل بی‌تفاوتی نسبت به تحصیل هستند.	پیمایش	مطالعه تحلیلی در مورد علل و راه‌حل‌های ممکن برای بی‌تفاوتی در بین دانشجویان کارشناسی	۲۰۱۶	باگییر ^۱ و همکاران

نقد پیشینه

با نگاهی اجمالی به پژوهش‌های انجام‌گرفته داخلی و خارجی در این حوزه، به اهمیت موضوع پی خواهیم برد؛ استفاده از روش‌های نظریه‌مبنایی، نشان‌دهنده سودمندی این روش است؛ اما آنچه نویدبخش جدید بودن مطالعه حاضر است، استفاده از روش نظریه‌مبنایی بر ساختگرایی چارمز است. همچنین، با نگاهی اجمالی متوجه می‌شویم که هیچ‌کدام از پژوهش‌های حاضر، به‌طور جامع و ویژه، موضوع سرخوردگی و شکست فرهنگ دانشجویی را مورد بررسی قرار نداده‌اند؛ برخی دیگر از پژوهش‌های پیشین با استفاده از رویکردهای کمی انجام گرفته‌اند که این مهم نیز خلأ موضوعی و روشی مطالعه حاضر را مضاعف می‌کند.

چارچوب مفهومی

عقلانیت ابزاری: اول اینکه ساختارها و نهادهای عقلانیت ابزاری بر محاسبه‌پذیری و کارایی، یا به عبارتی، یافتن بهترین وسایل برای نیل به هدف، استوار است؛ دوم اینکه پیش‌بینی‌پذیری و جایگزینی فناوری به‌جای انسان از دیگر ویژگی‌های آن است؛ و دیگر آنکه این نظام عقلانی، یک رشته پیامدهای غیرعقلانی برای انسان‌های درون نظام، خود نظام و جامعه دارد (ریترز، ۱۳۹۳: ۱۹۸).

هزینه-فایده: از جمله مفاهیم نظریه انتخاب عقلانی است؛ این نظریه معتقد است کنش برای نیل به اهدافی صورت می‌گیرد که همسو با مراتب ترجیحی کنشگر است (همان: ۵۵۹). اگر کنش‌های علمی دانشجو همسو با اهداف نهادینه‌شده و مطابق با ترجیحات درونی‌اش باشد، کنشی عقلانی و محتمل به انجام است؛ ضمن اینکه کنشگری علمی دانشجو باید دارای هزینه-فایده باشد؛ هزینه-فایده مفهومی مرتبط با هزینه فرصت است. کنشگر در دنبال کردن هدفی معین، هزینه چشم‌پوشی از گیراترین کنش بعدی را نیز باید در نظر بگیرد. ای‌بسا کنشگر تصمیم بگیرد ارزنده‌ترین هدف را دنبال نکند، چنانچه منبعش ناچیز باشد و در نتیجه، اگر شانس تحقق آن هدف کم باشد یا اگر تلاش برای تحقق آن هدف، شانس نیل به ارزنده‌ترین هدف بعدی را به مخاطره بیندازد (همان).

قضیه پاداش: این مفهوم برگرفته از نظریه‌پرداز مکتب مبادله جورج هومنز^۲ است و مؤید این مهم است که هرچه نتیجه کنش فرد برای وی ارزشمندتر باشد، احتمال اینکه آن کنش را انجام دهد، بیش‌تر است (همان: ۵۶۷). این مفهوم یک‌سری مفروضات بنیادین دارد؛ از جمله اینکه افراد اعمالی را دنبال می‌کنند که پاداش بیش‌تری نسبت به هزینه‌هایی که متحمل شده‌اند، دریافت کنند؛ همچنین، افراد انتظار دارند وقتی هزینه‌های یکسان و مشابهی را متحمل می‌شوند، پاداش یکسانی نیز دریافت کنند (برابری مبادله). بر این اساس، افراد وقتی با این نتیجه برسند که هزینه یک عمل از پاداش آن بیش‌تر است، از انجام آن عمل منصرف می‌شوند؛ افراد هنگام سنجش پاداش در مقابل هزینه، انتظارات، تجربیات قبلی یا گزینه‌های دیگر را مقایسه می‌کنند (هومنز، ۱۹۵۸).

پراگماتیسم: عمل‌گرایی وابسته به دیویی^۳، دیدگاه فلسفی همه‌جانبه‌ای است (همان: ۴۷۳) که دارای جنبه‌های تأثیرگذاری بر شکل‌گیری گرایش‌های جامعه‌شناسی است؛ نخست اینکه از نظر عمل‌گرایان، واقعیت حقیقی «آن بیرون» در دنیای واقعی وجود

^۱Bagiire

^۲George Homans

^۳Dewey

ندارد، بلکه با عمل ما در دنیا و نسبت به آن است که فعالانه خلق می‌شود؛ دوم، انسان‌ها دانششان دربارهٔ جهان را بر اساس آنچه برای آن‌ها مفید شناخته شده است، به خاطر می‌سپارند و بنا می‌کنند. آن‌ها احتمالاً آنچه را که دیگر به کار نیاید، کنار می‌گذارند. سوم، انسان‌ها چیزهای مادی و اجتماعی را که در جهان با آن‌ها مواجه می‌شوند، مطابق کاربردشان تعریف می‌کنند. سرانجام، اگر در پی شناخت کنشگرانیم، شناختمان را باید بر پایهٔ آنچه انسان‌ها عملاً در جهان انجام می‌دهند، بنا نهیم (همان). این رویکرد، افراد را به لحاظ هستی‌شناختی، عاملانی آزاد به شمار می‌آورد که هنجارها، نقش‌ها و اعتقادات اجتماعی و غیره را مطابق با منافع شخصی و طرح‌های خودشان می‌پذیرند، رد می‌کنند، اصلاح می‌کنند یا به صورتی دیگر تعریف می‌کنند (لویس و اسمیت^۱، ۱۹۸۰: ۲۴؛ به نقل از ریتزر، ۱۳۹۳).

روش‌شناسی

با توجه به ماهیت برساختی پدیدهٔ مورد مطالعه، از پارادایم تفسیری و رویکرد کیفی بهره جستیم؛ همچنین، با توجه به هدف اکتشافی تحقیق، از روش نظریهٔ زمینه‌ای برساخت‌گرایی چارمز^۲ استفاده شده است. در این روش، هر تحلیل به‌طور زمینه‌ای در زمان، مکان، فرهنگ و موقعیت صورت می‌پذیرد؛ چراکه برساخت‌گرایان واقعیت و ارزش را به‌هم‌پیوسته می‌دانند؛ نظریهٔ مبنایی برساخت‌گرا موضعی انعطاف‌پذیر نسبت به تحقیق دارد؛ این روش، کار تفسیر را که مشارکت‌کنندگان انجام می‌دهند، تثویز می‌کند؛ ولی بالاین‌حال، در این روش، نظریهٔ نهایی صرفاً یک واقعیت است و چندان از قطعیت برخوردار نیست (چارمز، ۲۰۰۰). در این مطالعه، اطلاع‌رسان‌ها شامل دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه ایلام بودند. نوع نمونه‌گیری به‌کارگرفته‌شده، نمونه‌گیری هدفمند بود؛ تکنیک گردآوری اطلاعات، مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته بود؛ از این‌رو، ضمن رعایت اصل اشباع نظری، از ۱۴ نفر از دانشجویان مقطع ارشد دانشگاه ایلام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به عمل آمد. استراتژی استخراج و تحلیل داده‌ها از طریق فرایند کدگذاری باز، محوری و گزینشی بود؛ بر این اساس، ابتدا از متن مصاحبه‌ها مفاهیم اولیه استخراج شد؛ سپس، با دسته‌بندی مفاهیمی که با یکدیگر سنخیت دارند، کدهای باز استخراج گردید و از ترکیب چند کد باز، کدهای محوری و درنهایت، یک کد فراگیر و گزینشی به منصفهٔ ظهور رسید. تصدیق‌پذیری و اعتباریابی داده‌ها از طریق بهره‌گیری از نظرات داوران خبره و منابع تأییدگر انجام گرفت؛ همچنین، انتقال‌پذیری داده‌ها از طریق مواجهه و مقایسهٔ یافته‌ها با پیشینهٔ تجربی و زمینه‌های نظری محقق گردید.

جدول ۱. ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در مصاحبه

شماره	نام مستعار	سن	جنس	محل سکونت	وضعیت درآمد
۱	حسین	۲۵	مرد	ایلام	ضعیف
۲	علی	۲۷	مرد	شیراز	متوسط
۳	آرتین	۲۳	مرد	اهواز	عالی
۴	مریم	۳۴	زن	آبدانان	ضعیف
۵	آتوسا	۲۴	زن	ایلام	ضعیف

۶	زینب	۳۰	زن	بدره	عالی
۷	رضا	۳۶	مرد	دهلران	متوسط
۸	آرین	۲۶	مرد	تبریز	عالی
۹	آرینا	۲۹	زن	کرمانشاه	عالی
۱۰	ستایش	۲۸	زن	همدان	ضعیف
۱۱	مسعود	۴۰	مرد	ایلام	ضعیف
۱۲	فرزاد	۳۰	مرد	دره شهر	متوسط
۱۳	سحر	۲۶	زن	ایذه	متوسط
۱۴	سبحان	۳۸	مرد	ایلام	ضعیف

یافته‌ها

جدول کدگذاری ۱-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
رهاشدگی نقش استاد	انفعال نقشی اساتید_ ضعف علمی اساتید _ کم‌رنگی تعهد علمی اساتید_ انحراف نقش استاد _ حاکمیت فضای غیرعلمی بین اساتید_ اساتید سوداگر

رهاشدگی نقش استاد: این مفهوم بیانگر ایجاد شکافی عمیق میان واقعیت استاد با حقیقت ذاتی نقش استاد است و نشان می‌دهد که استاد از نقش آموزشی خویش منحرف شده، دچار فاصله نقشی شده و درنهایت، نقش ایده‌آل خویش را رها کرده است. این مفهوم برآیندی از انفعال نقشی اساتید، ضعف علمی اساتید، کم‌رنگی تعهد علمی اساتید، انحراف نقش استاد، بی‌توجهی اساتید به مشارکت کلاسی، نقدناپذیری اساتید، حاکمیت فضای غیرعلمی میان اساتید، اساتید سوداگر و راهبری منفعلانه اساتید است.

انفعال نقشی اساتید: اساتید نگاهی سرسری به آموزش دارند و گاه در امر آموزش سهل‌انگارند و توضیحات درسی آنان ناکافی است؛ بنابراین، این شیوه آموزش نیازهای آموزشی دانشجویان را برآورده نمی‌کند. این گونه که مشارکت‌کننده شماره ۵ اظهار داشت: «استاد فقط سرکلاس یه سری توضیحات سرسری و ناکافی می‌ده و می‌ره»

ضعف علمی اساتید: بنیه علمی اساتید دچار ضعف است و آنان فاقد انباشت کافی از دانش تخصصی هستند. یافته‌ها نشان می‌دهند که اساتید بر حوزه‌های دانشی خاصی تمرکز دارند و از سوی دیگر، تسلط ضعیفی بر موضوع پایان‌نامه دانشجویان دارند؛ این امر نشان می‌دهد که از حیث اشراف بر موضوعات پژوهشی دچار ضعف هستند.

کم‌رنگی تعهد علمی اساتید: اساتید دانشجویان خاصی را به‌منظور اعطای پاداش یا فراهم‌کردن زمینه رشد و پیشرفت، به سایر اساتید سفارش می‌کنند؛ همچنین، باندبازی اساتید سند دیگری در تأیید این ادعاست که اساتید هرکدام صاحب یک جناح و گروه در دانشگاه هستند و در تلاش‌اند منافع را برای جناح خود انحصاری کنند:

«دانشگاه قطب‌بندی و جبهه‌بندی شده، اساتید هرکدام به‌مثابه یک حزب سیاسی هستند؛ هرکدام یه گروهی دارن و در منافع با اعضای گروه و باند خودشون مشترک هستن.»

انحراف نقشی استاد: رسالت اساتید، تربیت دانشجویانی با هویت اصیل علمی است؛ اما شوهه حاکی از نوچه‌پروری و مریدپروری در میان اساتید است و به عبارت بهتر، از پرورش افرادی مطیع، فرمان‌بردار و در خدمت پیشبرد اهداف خویش حکایت دارد؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۴ اظهار داشت:

«بعضی اساتید ما داشتیم که میان دانشجو رو وادار به سخن‌چینی می‌کنن و می‌گن اگه فلان استاد یا فلان دانشجو پشت سر ما حرفی زد، بهمون بگو.»

حاکمیت فضایی غیرعلمی بین اساتید: اساتید روابط تعاملی نامناسب و نالایمی با یکدیگر دارند و به اتهام‌زنی و بدگویی از یکدیگر می‌پردازند؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۶ اظهار داشت:

«روابط عده‌ای از آن‌ها بسیار خصمانه است و با همدیگر دشمنی دارند؛ چنان‌که در بعضی موارد، با کنایه یا با صراحت، زبان به بدگویی از یکدیگر باز می‌کنند.»

اساتید سوداگر: اساتید به سوژه‌هایی سوداگر تبدیل شده‌اند که در تلاش‌اند منافع خویش را به‌وسیله دانشجو حفظ و انباشت کنند؛ از این‌رو، برای دانشجویان برخوردار از قدرت سیاسی اهمیت ویژه‌ای قائل هستند؛ اینان میدان علم را با میدان تجارت و معامله یکی می‌پندارند و نگاه آنان به آموزش درآمدمحور و به دانشجویان، ابزاری است؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اظهار داشت:

«اساتید به تو به چشم یک ابزار نگاه می‌کنن که تو یه مقاله علمی بنویسی و رتبه علمی اونا بره بالا؛ بعد وقتی میری و می‌فهمن که کار پایان‌نامت تموم شده و دفاع کردی، مثل یه دستمال کاغذی پرت می‌کنن.»

جدول کدگذاری ۶-۲

مقوله اصلی	مقوله فرعی
فروپاشی هویت آموزش	آموزش یکنواخت - انجماد آموزشی - آموزش متراکم - بی‌هدفی آموزشی - تحمیل آموزشی - آموزش و حاکمیت دیوان‌سالاری - سنجش‌گری معیوب - ایستایی فضای علم - آیینی‌شدن پژوهش - مدرسه‌ای‌شدن دانشگاه - فقدان تولید علم - مدگرایی روش‌شناختی

فروپاشی هویت آموزش: چیستی و ماهیت حقیقی آموزش دچار فروپاشی شده است؛ هویت آموزشی دانشگاه فاقد اصالت آموزشی است و به عبارتی، دچار تحریف و نقصی فراگیر شده است؛ این مفهوم برآیندی از آموزش یکنواخت، انجماد آموزشی، نگاه آموزشی نابرابرانه، آموزش متراکم، بی‌هدفی آموزشی، تحمیل آموزشی، آموزش و حاکمیت دیوان‌سالاری، سنجش‌گری معیوب، ایستایی فضای علم، آیینی‌شدن پژوهش، مدرسه‌ای‌شدن دانشگاه، فقدان تولید علم و مدگرایی روش‌شناختی است.

آموزش یکنواخت: به عبارتی، آموزشی نظریه‌محور است که مطالب به‌طور انتزاعی به دانشجو انتقال داده می‌شود؛ واحدهای درسی فاقد تنوع کافی، برنامه درسی خشک و بی‌روح و فاقد قابلیت دانشجومحورگی است؛ همچنین، کلاس درس استادمحور است؛ یعنی استاد به‌طور تمام و کمال متکلم وحده است، مشارکت‌کننده شماره ۴ چنین اظهار داشت:

«من وقتی که یکسره دروس انتزاعی می‌خونم و رستم کار عملی نداره، دچار سرخوردگی می‌شم. مطالب درسی رشته ما تئوری و انتزاعی هستند، مثلاً اینکه فلان اندیشمند چی گفت؟»

انجماد آموزشی: آموزش فاقد پویایی است و تحلیل علمی در آن کم‌رنگ است؛ به عبارتی آموزش، آموزشی جزوه‌محور و دیکته‌محور است؛ استاد مطالبی را در قالب جزوه به دانشجو دیکته می‌کند و دانشجو بی‌کم‌وکاست همان مطالب را به حافظه می‌سپارد؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۵ اظهار داشت:

«اساتید به مطالبی رو در کلاس می‌گه و دانشجو هم همان چیزهای تکراری که اساتید گفتن رو در امتحان بازخورد می‌ده و نمره براش ثبت می‌شه؛ انگار امتحان املا می‌گیرن.»

آموزش متراکم: از سویی، حجم دانش ارائه‌شده در کلاس درس با مدت‌زمان ارائه آن توازن ندارد و از سوی دیگر، حجم عظیمی از کتب درسی باید در بازه زمانی کوتاهی خوانده شود؛ در حالی که این امر خلاف استانداردهای آموزشی است؛ مشارکت‌کننده شماره ۱ در این باره اظهار داشت:

«بینید، حجم عظیمی از علم داره در طول یک مدت کوتاهی به دانشجو تحمیل می‌شه؛ در نتیجه، دانشجو مجبوره که این حجم عظیم رو حفظ کنه و بعدشم فراموشش می‌کنه؛ استادی که خودش چند سال طول کشیده که بر نظریه‌ها مسلط بشه، می‌خواد مثلاً در طول ۱۶ جلسه بکنش توی مغز دانشجو.»

بی‌هدفی آموزشی: بی‌هدفی آموزشی، هویت آموزش را مخدوش کرده است؛ تأکید بر تعلیم علم بی‌حاصل و آموزش علمی که هیچ کاربرد، فایده‌مندی و فضیلت وجودی برای جامعه بشری ندارد، گواهی بر این ادعاست؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۷ اظهار داشت:

«حتی یک سری از مسائل علمی هستند که هیچ نیازی از جامعه رو برآورده نمی‌کنند و تولید علم اون‌ها هیچ تأثیری بر حل مشکلات جامعه نمی‌کنه و هیچ دردی از جامعه رو دوا نمی‌کنه، اما اساتید همچنان بر آن مسائل علمی پافشاری می‌کنند.»

تحمیل آموزشی: برخلاف خواست، اراده و علاقه دانشجو، اساتید موضوعات پژوهشی مطابق با میل خود را به دانشجو تحمیل می‌کنند و دانشجو را با تهدید به انجام تکالیف مجاب می‌کنند؛ مشارکت‌کننده شماره ۱۰ در این باره اظهار داشت:

«وقتی یه استادی به اجبار می‌گه که باید یک مقاله‌ای رو با موضوعی که خودم انتخاب می‌کنم بنویسید، فرد دچار سرخوردگی می‌شه.»

آموزش و حاکمیت دیوان‌سالاری: آموزش به فرایندی دیوان‌سالارانه تبدیل شده است؛ تحصیل به‌مثابه طی کردن مراحل از پیش تعیین‌شده، چارچوب‌مند، تعریف‌شده و قابل پیش‌بینی شده است؛ به عبارتی، کنش علمی دانشجو شبه‌اداری شده است و گویی دانشجو در تکاپوی کسب موفقیتی اداری است، نه آموزشی، درحالی‌که فرایند آموزش، اقیانوسی از ماجراجویی علمی است؛ مشارکت‌کننده شماره ۹ چنین اظهار داشت:

«دانشجو بودن و درس خوندن دقیقاً تبدیل به یه کار اداری شده؛ انگار تو فقط داری یه سری مراحل اداری رو طی می‌کنی.»

سنجش‌گری معیوب: ارزشیابی دانشجو نمره‌محور است و در آزمون نهایی خلاصه می‌شود و به‌عنوان معیار تلقی می‌شود؛ این سنجش‌گری، فاقد رویکرد خلاقیت‌محور است و قدرت تحلیل و تفسیر دانشجو را به حاشیه می‌راند؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اظهار داشت:

«اصل باید خلاقیت و توان علمی و تجزیه و تحلیل دانشجو باشد. ملاک‌های نامناسبی که باعث می‌شه دانشجو به‌وسیله‌شون ارزشیابی بشه، باعث سرخوردگی می‌شه؛ مثل نمره و...»

ایستایی فضای علم: فضای دانشگاه، فضای رقابتی نیست؛ روحیه کار مشارکتی در میان دانشجویان وجود ندارد و دانشگاه نیز به آن اهمیت نمی‌دهد و در نهایت، کار انفرادی بر کنش علمی غلبه کرده است؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۹ اظهار داشت:

«در دانشگاه‌های ایران آگه سه نفر اشتراکی مقاله بنویسن، امتیاز تقسیم می‌شه، اما آگه یک نفر باشه، کل امتیاز تعلق به اون یک نفر می‌گیره؛ درحالی که در اروپا اهمیت به تحقیق‌هایی می‌دن و تحقیق‌های بیش‌تر امتیاز داره که تعداد محققین بیش‌تر باشه؛ چون روایی بیش‌تری داره اما در ایران این‌جوری نیست.»

آیینی‌شدن پژوهش: شکل بر محتوای پژوهش غلبه کرده است و پژوهشگر ملزم به رعایت مناسک پژوهشی و دستورالعمل‌هایی شده است که سوژگی، خلاقیت و ابتکار پژوهشی دانشجویان را تحت انقیاد قرار داده‌اند:

«اصلاً حرف جدید نمی‌تونی بگی. از طرف خودت اومدن یه سبک‌های جدیدی، یه قالب‌های جدیدی به اسم APA یا یه قالبی می‌دن که حتماً تو باید این‌جوری رفرنس بدی، حتماً باید پایان‌نامه‌ات باید این چهارچوب و این قواعد خاص رو رعایت کنه؛ خب این آدمو سرخورده می‌کنه.»

فقدان تولید علم: میدان علم فاقد ذوق علمی است؛ اساتید دچار رفرنس‌زدگی‌اند و رفرنس به‌جای ذوق و ابتکار علمی، به مرجع نهایی تحقیقات تبدیل شده است؛ مشارکت‌کننده شماره ۱۴ در این باره اظهار داشت:

«اساتید هم رفرنس‌زده شدند. یه استادی داریم هی می‌گه باید برای فلان بخش پایان‌نامه‌ات رفرنس بدی و گرنه ازت قبول نمی‌کنم؛ درحالی که من با خلاقیت و اندوخته‌های خودم چیز قشنگ‌تری ازش درمیارم.»

مدرسه‌ای‌شدن دانشگاه: رویکردهای آموزشی، قوانین آموزشی و سیاست‌های آموزشی مقطع کارشناسی ارشد هیچ تفاوتی با مقطع کارشناسی و دوران مدرسه ندارند؛ عده‌ای دانشجویان به‌سان عده‌ای دانش‌آموز حضور و غیاب می‌شوند و در معرض مفعولیت آموزشی قرار می‌گیرند؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۴ اظهار داشت:

«ارشد همون مقطع کارشناسی هست که اسمش تغییر کرده و حتی مثل مدرسه است؛ با این شیوه‌های آموزشی احساس می‌کنم دبیرستانی‌ام.»

مدگرایی روش‌شناختی: جامعه علمی در برهه‌ای از زمان به تحقیقات کمی و در برهه‌ای دیگر به تحقیقات کیفی ارج می‌نهند و به‌مرور، در برهه‌ای از زمان، روش کمی و در برهه‌ای دیگر، روش کیفی به مد علمی تبدیل می‌شوند؛ در نتیجه، دانشجویان به‌طور توده‌ای، به‌منظور اینکه پایان‌نامه‌شان مورد تکریم قرار گیرد، چه‌بسا دست به انتخابی برخلاف علایق پژوهشی خود بزنند؛ مشارکت‌کننده شماره ۱۴ در این باره چنین اظهار داشت:

«الان تو رشته‌های علوم انسانی یه مدت روش کمی مد می‌شه و یه مدت کیفی؛ الان روش کیفی مد شده و ارزش پیدا کرده، ولی من به روش کمی علاقه‌مندم، اما به اجبار رفته سمت کیفی‌کاری.»

جدول کدگذاری ۳-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
انسداد سیاسی	انتقاض گفتمانی-امنیتی‌شدن فضای دانشگاه-سیاسی‌شدن دانشگاه- فضای انگ‌زنی

انسداد سیاسی: دانشگاه فاقد فضای سیاسی دموکراتیک، باز و آزاد است و حفاظی از کنترل، دانشجویان را تحت سیطره و انقیاد قرار داده و در نهایت، دانشجویان دچار تغییر هویتی و تبدیل به مفعولیت سیاسی شده است؛ این مفهوم برآیندی از انتقاض گفتمانی، امنیتی‌شدن فضای دانشگاه، سیاسی‌شدن دانشگاه و فضای انگ‌زن است.

انقباض گفتمانی: انقباض گفتمانی در دانشگاه، هراسی فراگیر در میان دانشجویان ایجاد کرده است؛ به عبارتی، دانشجو از بیان اعتقادات شخصی خود هراس دارد و انسداد فضای آزاد گفتمانی مانع از آن می شود که دانشجو به نقد شرایط موجود بپردازد و آزادانه نظرات خویش را بیان کند؛ چنان که مشارکت کننده شماره ۵ اظهار داشت:

«نبود آزادی بیان و عدم امکان گفت‌وگو در مورد مسائلی مانند بحث‌های سیاسی روز، ناهنجاری اجتماعی، خرافات و به‌طور کلی بسته‌بودن فضای نقد در دانشگاه است که این وضعیت ناشی از عدم آزادی افکار و عقاید در سطح کلان جامعه است.»

امنیتی شدن فضای دانشگاه: دانشگاه در پی کنترل امنیتی دانشجویان است؛ به تفاوت‌ها احترام گذاشته نمی‌شود و اگر دانشجویی خارج از چارچوب حرکت کند، با تذکرات حراستی مواجه می‌شود؛ بدین‌سان، مشارکت کننده شماره ۱۴ چنین اظهار داشت:

«احساس می‌کنم توی یه محیط به‌شدت بسته و بروکراتیک هستیم؛ به‌شدت تحت نظارت هدفمند نیروهای ارزشی اومدن دانشگاه، دارن همه‌چیز رو رصد می‌کنند.»

فضای انگ‌زن: به دانشجویانی که اعتقاداتشان خارج از ساختار سیاسی حاکم است، برچسب سیاسی زده می‌شود و با همین بهانه، به عده‌ای از دانشجویان انگ ناشایستگی زده می‌شود؛ مشارکت کننده شماره ۱ چنین اظهار داشت:

«من برای یه ارگانی آزمون دادم، بالاترین امتیاز رو هم آوردم، رفتم مصاحبه، اما به‌خاطر افکار و اعتقاداتی که توی دانشگاه بیان کرده بودم، رد کردند.»

سیاسی شدن دانشگاه: دانشگاه به مکانی سیاسی شده و ایدئولوژیک تبدیل شده است؛ بدین معنا که دانشگاه در صدد القای ایدئولوژی خاصی بر ذهن دانشجو است:

«وقتی که از طرف سیستم دانشگاه یک نگاه و فکری رو می‌خوان به زور وارد ذهن بکنند و یه دیدگاه و ایدئولوژی خاصی رو تو ذهن‌ها جا بندازن، سرخورده می‌شیم.»

جدول کدگذاری ۴-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
ضعف خودانگیزگی دانشجویی	انفعال نقشی دانشجو-انتخاب نسنجیده-خلأ خودراهبری دانشجویی

ضعف خودانگیزگی دانشجویی: خودانگیزگی نیرویی درونی است که فرد را به سمت اهداف شخصی، تعالی‌گری و رشد فردی هدایت می‌کند؛ ضعف خودانگیزگی دانشجویی به‌مثابه ضعف نیروی درونی دانشجو است؛ به عبارتی، محرک درونی دانشجو که سبب فاعلیت، حرکت و انتخاب اوست، دچار ضعف است؛ این مفهوم برآیندی از انفعال نقشی دانشجو، انتخاب نسنجیده و خلأ خودراهبری دانشجویی است.

انتخاب نسنجیده: دانشجو پیش از ورود به دانشگاه، انتخاب رشته‌ای ناآگاهانه انجام می‌دهد که با علاقه، استعداد و قابلیت ذهنی خویش در منافات است؛ همچنین، در انتخاب رشته از دیگران تأثیر می‌پذیرد یا معیارهایی فرعی را در انتخاب رشته خود اعمال می‌کند؛ درحالی‌که انتخاب رشته دانشجو باید خودانگیزخته و برآمده از درون باشد؛ بر این اساس، مشارکت کننده شماره ۷ اظهار داشت:

«علاقه اصلی من به رشته دیگه بود، اما به خاطر آسونی و به سری معیارهای فرعی، این رشته رو انتخاب کردم و نتیجه اش شد سرخوردگی.»

انفعال نقشی دانشجو: دانشجو در حین امتحان به تقلب می پردازد و نسبت به انجام کنش علمی اهمال کاری می کند؛ از این رو، مشارکت کننده شماره ۷ چنین اظهار داشت:

«اصلی ترین دلیل سرخوردگی من، تنبلی در درس خواندن هنگام امتحانات بود که مدام بعد از امتحانات خودم رو سرزنش می کردم که چرا آن گونه که بایسته و شایسته ست، به مطالعه دروس نپرداختم.»

خلاً خودراهبری دانشجویی: دانشجو با بی برنامه گی به نگارش پایان نامه می پردازد و در انجام فعالیت های پژوهشی فاقد هدف گذاری مطلوب است؛ مشارکت کننده شماره ۱۳ چنین اظهار داشت:

«یکی از دلایل اصلی سرخوردگی دانشجو ها، بدون هدف کار کردن روی پایان نامه ست و اصلاً مشخص نیست تو داری چیکار می کنی؛ الکی الکی می ریز و در آخر می فهمی که چیکار باید بکنی و بعد دوباره باید برگردی عقب و کارت رو از اول انجام بدی.»

جدول کدگذاری ۵-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
ناکامی مضاعف	افزایش سن و ناکامی ها- ناکامی در ازدواج- تجربه کاستی ها

ناکامی مضاعف: وضعیتی است که دستیابی به خواسته های فرد به تأخیر می افتد؛ فرد خواسته ها، ایدئال ها و توقعاتی دارد اما راه رسیدن به آن ها مسدود است و در نتیجه، دچار انقطاع ایدئالی می شود، ناکامی مضاعف، حالت تشدید یافته، جهش یافته و چندبرابری شده تعریف بالا است؛ به عبارتی، فرد از جهات مختلف و به صورت چندسویه دچار ناکامی می شود؛ این مفهوم برآیندی از افزایش سن و ناکامی ها، ناکامی در ازدواج و تجربه کاستی ها است.

افزایش سن و ناکامی ها: دانشجو با افزایش سن به بازاندیشی می پردازد و متوجه می شود که با وجود افزایش سن، همچنان در تأمین الزامات پیش پافتاده معیشتی خویش، اشتغال و ازدواج ناتوان است؛ چنان که مشارکت کننده شماره ۱ اظهار داشت:

«من وقتی می بینم سی سالم شده ولی هیچی ندارم، هیچی! حتی پول تو جیبیم رو بابام می ده! بعد وقتی نگاه می کنم سی سالم شده، سنم رفته بالا ولی هنوز نتونستم ازدواج کنم یا شغلی دست و پا کنم، سرخورده می شم!»

ناکامی در ازدواج: دانشجو در حین تحصیل شکست عشقی می خورد، فرصت های ازدواج را از دست می دهد یا ازدواجش به تعویق می افتند.

تجربه کاستی ها: دانشجو با تجربه کاستی های مختلف و چندجانبه، یعنی مواجه با کمبود امکانات، مشاهده مجموعه ای از مشکلات و برآورده نشدن توقعات، دچار تضاد و تعارضی درونی می شود؛ بدین معنا که ایدئال های ذهنی او منکسر و رو به اضمحلال می روند؛ از این رو، مشارکت کننده شماره ۱۰ چنین اظهار داشت:

«وقتی ملاک هایی داشتی و به اون ملاک ها در دانشگاه نرسی به مرور دچار سرخوردگی میشی و دونه دونه وقتی اون آرمان های ذهنی که داری رو نتونی بهش برسی سرخورده میشی.»

جدول کدگذاری ۶-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
بیگانگی فضایی	ناهمخوانی فرهنگی-فضای ایستای شهر-ایستایی فرهنگی-هجران و تنهایی

بیگانگی فضایی: به معنای احساس جدایی، نامأنوسی و عدم تعلق به فضای اجتماعی، فرهنگی و فیزیکی‌ای است که فرد در آن به زیست دانشجویی می‌پردازد. این مفهوم برآیندی از فضای ایستای شهر، ایستایی فرهنگی، ناهمخوانی فرهنگی و هجران و تنهایی است.

فضای ایستای شهر: فضای شهر ایلام، فضایی قومی-قبیله‌ای است؛ همچنین، اقتصاد و بازار کار شهر ایلام دچار ضعف است و دیگر اینکه در شهر ایلام مکان‌های دیدنی و گردشگری متکثری وجود ندارد که دانشجو بتواند به فراغت‌گرایی بپردازد؛ از این‌رو، مجموعه‌ای از این دلایل موجب دل‌زدگی دانشجو شده است؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۶ اظهار داشت:

«توی شهر بزرگی اگه باشی، می‌تونی چند تا جای مختلف بری و دید و بازدید داشته باشی تا روحیت عوض بشه، اما یه جایی مثل شهر ایلام هیچ جایی نمی‌تونی بری؛ نه جایی برای گردشگری هست و نه جایی برای تفریح و دیدنی و جاهای دیدنی.»

ایستایی فرهنگی: فضای فرهنگی دانشگاه، فضایی یکنواخت است و دانشجو با ورود به دانشگاه با فرهنگ‌ها و سبک‌های زندگی مختلف آشنا نمی‌شود؛ اکثر دانشجویان بومی و آشنا هستند و در نتیجه، تعاملات دانشجویی تکراری است؛ از این‌رو، دانشجو در طول تحصیل با افراد متکثر و صاحب عقاید و نگرش‌های مختلف تعاملی ندارد؛ به عبارت بهتر، دانشجو در چرخه فرهنگی تکراری به زیست دانشجویی می‌پردازد.

ناهمخوانی فرهنگی: فضای فرهنگی دانشگاه ناهمگون است و فرد احساس غریبگی و غیریت‌بودگی می‌کند؛ همچنین، فضای گویشی، این بیگانگی فضایی را مضاعف کرده است؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۷ اظهار داشت:

«کارکنان دانشگاه به زبان محلی صحبت می‌کنن و ما به زبانشون متوجه نمی‌شیم. این آزاردهنده است و ناخودآگاه بر ذهن من تأثیر می‌ذاره.»

هجران و تنهایی: دانشجویان مقیم خوابگاه، به دلیل فاصله مکانی، تجربه دوری از خانواده را دارند و از آنجایی که هم‌خوابگاهی‌های آن‌ها بومی استان هستند و آخر هفته به دیار خود بازمی‌گردند؛ در نتیجه، خوابگاه‌ها از دانشجو خالی می‌شوند و از این‌رو، دانشجویان غیربومی آخر هفته‌ها در خوابگاه تنها می‌مانند؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۷ اظهار داشت:

«یکی دیگه از دلایل اینه که من خودم آخر هفته در خوابگاه هستم و همه دوستانم خونه‌هاشون نزدیکه و شهرستانی هستند، می‌رن به خونه‌هاشون و من خودم در خوابگاه دیگه تنها می‌مونم و همنشینی ندارم. اینم باعث سرخوردگی می‌شه.»

جدول کدگذاری ۶-۷

مقوله اصلی	مقوله فرعی
تعارض در فرصت یابی	بی‌کاری و مشکلات شغل‌یابی-پارادوکس فرصت‌ها

تعارض در فرصت‌یابی: به این معناست که دانشجوی به تحصیل و کسب دانش می‌پردازد؛ اما، در مقابل، در کسب فرصت‌های شغلی با تضادی عمیق مواجه می‌شود؛ به عبارتی، دانشجوی علم‌آموخته انتظار دارد که با تحصیل، فرصت‌های شغلی پیش رویش افزایش یابد؛ اما با مشاهده شرایط موجود، متوجه می‌شود که آنچه در ذهن داشته است با واقعیت در تضاد است؛ بدین‌سان، دچار تعارض در فرصت‌یابی می‌شود.

بی‌کاری و مشکلات شغل‌یابی: تحصیل دانشجوی فاقد تضمین شغلی است؛ همچنین، شغلی متناسب با رشته تحصیلی که دانشجوی در آن به تحصیل می‌پردازد، وجود ندارد.

پارادوکس فرصت‌ها: در جامعه و نظام دانشگاهی امروز، هرچه دانشجوی مقاطع تحصیلی بالاتری را طی کند، فرصت‌های کسب جایگاه شغلی او کمتر می‌شود و برعکس، هرچه دانشجوی مقاطع تحصیلی پایین‌تری را طی کند، فرصت‌های بیش‌تری برای کسب جایگاه شغلی نصیب او می‌شود؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۸ اظهار داشت:

«عملاً در ایران با افزایش مدرک تحصیلی، کار و فرصت شغلی برای افراد کم می‌شه. فک می‌کنم که من می‌رم ارشد می‌گیرم، پس من بیش‌تر می‌دونم از دیگران و در نتیجه امکان به کار گرفتن من در مشاغل زیاده، ولی نه، همچین چیزی وجود نداره. در کشور ما همه‌چیز برعکسه؛ بعضی یعنی اینکه هرچه مدرک تحصیلی پایین‌تر باشه، امکان کسب شغل بیش‌تره و هرچه مقطع تحصیلی بالاتر باشه، شانس کسب شغل و به‌کارگیری کم‌تر هست. این آدم رو سرخورده می‌کنه.»

جدول کدگذاری ۶-۸

مقوله اصلی	مقوله فرعی
گسترش بی‌قاعده میدان علم	تولیدگری نامتوازن دانشجو-گسترش بی‌رویه دانشجو

گسترش بی‌قاعده میدان علم: میدان علم، یعنی دانشگاه و دانشجو، فارغ از عقلانیت و محاسبه و بدون قاعده‌مندی، هنجارمندی، برنامه‌ریزی و آینده‌نگری گسترش یافته است؛ این مفهوم برآیندی از تولیدگری نامتوازن دانشجو و گسترش بی‌رویه میدان دانشگاه است.

تولیدگری نامتوازن دانشجو: دانشجو به‌مثابه کالا تولید می‌شود؛ گویی دانشگاه به کارخانه و دانشجو به کالا تغییر ماهیت داده است؛ همچنین، عرضه دانشجو با تقاضای نیروی دانش‌آموخته ناهماهنگ است و این امر سبب عدم تناسب مدرک تحصیلی با فرصت‌های شغلی شده است؛ مشارکت‌کننده شماره ۸ چنین اظهار داشت:

«نتیجه فراوانی بی‌ارزشی به چیز هست، یکی اینکه ما می‌تونیم به چیزهای زیاد کنیم در صورتی که نیاز باشه، اما سیستم میاد دانشجو زیاد عرضه می‌کنه و اما در بیرون تقاضا برای دانشجو کم هست.»

گسترش بی‌رویه دانشجو: دانشگاه‌های سراسر کشور به‌صورت بی‌رویه و بدون درنظر گرفتن نیاز جامعه گسترش یافته‌اند و تعداد آن‌ها به‌طور نامتوازن افزایش یافته است؛ نتیجه افزایش نامتوازن دانشگاه‌ها، افزایش نامتوازن شمار دانشجویان است؛ به عبارتی، به نظر مشارکت‌کنندگان، میدان علم متورم شده است؛ این تورم سبب بی‌ارزش شدن جایگاه دانشگاه و دانشجو شده است؛ چنان‌که مشارکت‌کننده شماره ۷ اظهار داشت:

«یکی دیگه از دلایل، گسترش بیش از حد و بی دلیل تعداد دانشگاه است که این کار، ارزش دانشگاه و دانشجو را پایین آورده. اصلی ترین علت سرخوردگی اینه.»

جدول کدگذاری ۹-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
ناایمنی و ابهام	تعاملات ناامن - فرجام کار نامعلوم

ناایمنی و ابهام: این مفهوم دارای دو وجه معنایی است؛ از یک سو، کنشگر در میدان اجتماعی که حضور دارد، دچار ناایمنی می شود؛ این ناایمنی حاصل برخی تعاملات آسیب زایی است که در این میدان صورت می گیرد؛ این تعاملات، امنیت وجودی دانشجو را تحت الشعاع قرار می دهند؛ از سوی دیگر، نتیجه و سرانجام کنشی که دانشجو انجام می دهد، نامعلوم است؛ به عبارتی، مسیری که کنشگر باید از طریق کنش خود در آن حرکت کند، مبهم و ناشناخته است؛ ناایمنی و ابهام حاصل تعاملات ناامن و فرجام نامعلوم کار است.

تعاملات ناامن: دانشجو با دوستان ناباب تعامل می کند و رفته رفته در دام دانشجویان اخاذ گرفتار می شود؛ همچنین، دانشجویان در میدان دانشگاه روابط خصمانه ای با یکدیگر برقرار می کنند و در نتیجه، رقابت علمی ناسالمی در میان آن ها شکل می گیرد؛ این رقابت ناسالم سبب می شود دانشجویان، به جای تلاش برای ارتقای علمی خود، وقتشان را صرف آسیب زدن به یکدیگر کنند؛ چنان که مشارکت کننده شماره ۷ اظهار داشت:

«تو دانشگاه آدم احساس می کنه در خطر؛ آخه همکلاسی ها با آدم رقابت دارن، البته ناسالم. دوس دارن بهت ضربه بزنن که نتونی به لحاظ علمی رشد کنی.»

فرجام کار نامعلوم: دانشجو در نگارش پایان نامه دچار سرگرمی می شود و از سوی دیگر، به دلایل مختلف، روند انجام پایان نامه طولانی می شود؛ این طولانی شدن روند پایان نامه سبب می شود دانشجو برای مدتی احساس کند که سرانجام تحصیل نامعلوم، ناشناخته و مبهم است؛ چنان که مشارکت کننده شماره ۶ اظهار داشت:

«پایان نامه به دو سال طول می کشه، اون قدر هم این روال طولانی می شه که آدم سرخورده می شه. طولانی شدن روال پایان نامه دانشجو رو خیلی سرخورده می کنه، حالت رو خراب می کنه و دیگه حوصله ادامه نداری. آینده کارت اصلا معلوم نیست.»

جدول کدگذاری ۱۰-۶

مقوله اصلی	مقوله فرعی
فقدان تمربخشی علمی	ناهماهنگی میزان تلاش با پاداش - مقطع بی کارکرد

فقدان تمربخشی علمی: میزان پاداش اعطایی در مقابل زحمات علمی دانشجو کاهش یافته است و از سوی دیگر، علم آموخته شده توسط دانشجو فاقد فایده مندی، سودمندی و تمربخشی است؛ به عبارتی، علم آموخته شده دانشی بیپهوده و فاقد کارکرد است؛ از این رو، دانشجو به طور ملموس احساس تمربخشی از تحصیل ندارد. این مفهوم برآیندی از ناهماهنگی میزان تلاش با پاداش و مقطع فاقد کارکرد است.

ناهماهنگی میزان تلاش با پاداش: میزان پاداشی که میدان علم به دانشجو بازخورد می‌دهد، با میزان تلاشی که وی در این میدان انجام داده، ناهماهنگ است؛ به این معنا که از نظر آنان، نگارش پایان‌نامه و زحمات مربوط به آن، در مقابل پاداش اعطایی، به‌صرفه نیست یا اساتید نمره اندکی به تکالیف دشوار اختصاص می‌دهند؛ بر این اساس، مشارکت‌کننده شماره ۹ چنین اظهار داشت: «اساتید به تکلیف سختی می‌دن و بابتش دو نمره می‌دارن، در حالی که این تکلیف باید ۱۰ نمره داشته باشه تا ارزش انجام داشته باشه.»

مقطع فاقد کارکرد: علم آموزش‌یافته در این مقطع، ناتوان از ارزش‌آفرینی اقتصادی است و به‌نوعی علمی غیرکاربردی و ناتوان است؛ تحصیل در دوره ارشد، به‌مثابه رنجی بیهوده است که هیچ عایدی برای دانشجو نداشته است؛ از این‌رو، این مقطع، دوره‌ای فاقد کارکرد مادی است؛ مشارکت‌کننده شماره ۷ چنین اظهار داشت:

«یه چیز دیگه اینکه کسایی رو می‌بینم در جامعه اصلاً درس نخوند و به جایی رسیدن و ثروتمند شدن، ولی من باسواد هیچ! بعد ما میایم یه سری کار آزمایشگاهی در رشته شیمی انجام می‌دیم که در آینده بتونیم تولید ثروت کنیم، اما خیر تولید ثروت نمی‌شه.»

جدول کدگذاری ۶-۱۱

مقوله اصلی	مقوله فرعی
بوم‌آوری عقیم	ناتوانی در بومی‌سازی دانش بی‌توجهی به علم بوم‌زاد

بوم‌آوری عقیم: یک وجه این مفهوم به این معنا است که دانشجو از واقعی و حقیقی کردن دانش آموخته‌شده خود در متن جامعه‌ای که در آن به زیست اجتماعی می‌پردازد، ناتوان است؛ به عبارتی، دانشجو از زمینی‌سازی دانش آموخته‌شده خود ناتوان است؛ وجه دیگر آن به این معناست که نقش‌آفرینان میدان علم، از جمله دانشجو، استاد و درنهایت ساختار علمی کشور، به اکوسیستم علمی داخل کشور و دانش‌های برخاسته از متن این اکوسیستم اهمیت نمی‌دهند و مقهور دانش وارداتی و بیگانه شده‌اند؛ این مفهوم برآیندی از ناتوانی در بومی‌سازی دانش و بی‌توجهی به علم بوم‌زاد است.

ناتوانی در بومی‌سازی دانش: دانشجو ناتوان از انتقال اندوخته‌های علمی خویش به جهان بیرون و در نتیجه، از کاربردی‌کردن دانش آموخته‌شده خود ناتوان است؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۸ اظهار داشت:

«هنگامی که نتواند یافته‌های علمی خود را مطرح کند، پیش خود می‌گوید وقتی نمی‌تونم دانشم را به منصه ظهور بذارم، پس چرا به دنبال یافتن دانش رفته و وقت خود را به بیهودگی بگذرونم؟

بی‌توجهی به علم بوم‌زاد: نقش‌آفرینان میدان علم به علمی که از زمینه‌های اجتماعی داخل کشور برخیزد، بی‌توجه‌اند و آموزش‌دهی و آموزش‌پذیری دانش وارداتی از ارجحیت بالایی برخوردار است و از سوی دیگر، نقش‌آفرینان این میدان به ارجاعات علمی داخل کشور بی‌اهمیت هستند؛ چنان که مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اظهار داشت:

«ما هرچی مطلب تو رشته‌مون می‌خونیم، همش ترجمه است. اصلاً انگار کسی تو این کشور نیست که در حوزه علوم انسانی نظریه داده باشه. البته نظریه پرداز هست، ولی کسی ازشون استفاده نمی‌کنه.»

جدول کدگذاری ۶-۱۲

مقولات اصلی	مقوله هسته‌ای

آنومی پداگوژیکال	رهاشدرگی نقش استاد_فروپاشی هویت آموزش_انسداد سیاسی_ضعف خودانگیختگی دانشجویی_ناکامی مضاعف_بیگانگی فضایی_تعارض در فرصت‌یابی_گسترش بی‌قاعدهٔ میدان علم_نالایمینی وابهام_فقدان ثمربخشی علمی _ بوم‌آوری عقیم

۷. بحث و نتیجه‌گیری

مهم‌ترین دلایل سرخوردگی دانشجویان در ۱۱ مقولهٔ اصلی شامل رهاشدرگی نقش استاد، فروپاشی هویت آموزش، انسداد سیاسی، ضعف خودانگیختگی دانشجویی، ناکامی مضاعف، بیگانگی فضایی، تعارض در فرصت‌یابی، گسترش بی‌قاعدهٔ میدان علم، نالایمینی و ابهام، فقدان ثمربخشی علمی و بوم‌آوری عقیم است. رهاشدرگی نقش استاد به این معناست که اساتید از نقش علمی خود فاصله گرفته‌اند و این فاصله از نقش، سبب انحراف آنان از منش و کنش استادی شده است. اساتید نقش آموزشی خود را منفعلانه اجرا می‌کنند، از ضعف علمی برخوردارند و فضایی غیرعلمی در میان آنان حاکم است. همچنین، اساتید به سوژه‌هایی از نظر علمی غیرمتعهد و سوداگر تبدیل شده‌اند و نگاهی ابزاری به دانشجویان دارند. این نگاه ابزاری به دانشجو ریشه در عقلانیتی صوری دارد؛ در عقلانیت صوری، کنش فرد معطوف به وسیله و هدف است؛ بنابراین، کنشگری او تهی از رعایت اصول و هنجارهای اخلاقی است. از سوی دیگر، اساتید نقدناپذیرند، به مشارکت کلاسی و فاعلیت دانشجو اهمیت نمی‌دهند و دانشجو را در جایگاه ابژه‌ای ناتوان، تحت انقیاد قرار داده‌اند. این نتایج با برخی از یافته‌های پژوهشی پریدری و همکاران (۱۴۰۱) همسو است. فروپاشی هویت آموزش، حاکی از شکافی عمیق میان حقیقت و واقعیت امر آموزش است؛ آموزش به امری یکنواخت و منجمد، با محتوایی انتزاعی، برنامهٔ درسی خشک و رویکردی جزوه‌محور تبدیل شده است که فاقد اثربخشی آموزشی برای دانشجو است. همچنین، مطالب آموزش به صورت متراکم و بدون رعایت تناسب میان حجم دانش و مدت‌زمان ارائهٔ آن به دانشجو ارائه می‌شود و در نتیجه، دانشجو در آموختن حجم عظیمی از مطالب علمی در مدت‌زمانی کوتاه، درمانده می‌شود. همچنین، سنجشگری معیوبی بر آموزش دانشگاهی حاکم است؛ بدین گونه که آزمون و نمره‌محوری، معیار اصلی ارزشیابی دانشجویان است و خلاقیت آنان در فرایند ارزشیابی مورد توجه قرار نمی‌گیرد. این نتایج با یافته‌هایی دربارهٔ آموزش بانکی، تدریس رادیویی، سبک تدریس اساتید، سیستم امتحان، تدریس سنتی و نحوهٔ تدریس استادان، از جمله پژوهش‌های کوکودرام (۲۰۱۹)، حسینی‌صدر و همکاران (۱۴۰۱) و پریدری و همکاران (۱۴۰۱)، همسو است. آموزش دانشگاهی، آموزشی مدرسه‌ماند است؛ به عبارتی، از اصول، هنجارها و معیارهای حاکم بر دورهٔ دبیرستان و دورهٔ لیسانس بهره می‌گیرد. تحمیل آموزشی به تحمیل موضوعات پژوهشی مطابق با میل استاد به دانشجو و از سوی دیگر، تهدید دانشجو از سوی استاد برای انجام تکالیف درسی اشاره دارد؛ به گونه‌ای که اگر دانشجو برخلاف نظر استاد عمل کند، از نمرهٔ او کاسته خواهد شد. آموزش اسیر دیوان سالاری شده است؛ گویی دانشجو در تلاش برای طی کردن مراحل اداری است، نه مراحل تحصیلی و آموزشی؛ بدین گونه، دیوان سالاری بر امر آموزش حاکمیت یافته است. همچنین، فضای علمی، فضایی ایستا است؛ گویی کار انفرادی بر کنش علمی غلبه یافته و این فضا از رقابت علمی و روحیهٔ مشارکتی تهی شده است. از این رو، در این فضا تولید علمی صورت نمی‌گیرد؛ فضا فاقد ذوق علمی است و اساتید رفرنس‌زده بر کپی‌پیست‌های مقاله‌ای و مرجعیت منابع تأکید می‌کنند. در این فضای ایستا، پژوهش به امری آیینی تقلیل یافته است؛ به عبارتی، شکل بر محتوای پژوهش غلبه کرده و پژوهشگر در جایگاه سوژه‌ای که صرفاً رعایت‌گر مناسک پژوهشی است، عمل می‌کند. انسداد سیاسی، دلیل دیگری برای سرخوردگی دانشجو است؛ فضای کلی جامعهٔ دانشگاهی به فضایی امنیتی تبدیل شده است که در آن به تفاوت‌ها احترام گذاشته نمی‌شود و تلاش می‌شود دانشجو تحت کنترل امنیتی قرار گیرد. چنین فضایی دچار انقباضی گفتمانی است؛ از این رو، انسداد گفتمانی بر آن حاکم است و دانشجو از بیان آزادانهٔ اعتقادات خود هراس دارد. دانشگاه به مکانی سیاسی شده و ایدئولوژیک تبدیل گشته و درصدد القای ایدئولوژی خاصی به ذهن دانشجو است؛ اگر

دانشجویی در برابر گفتمان حاکم مقاومت کند یا از چارچوب گفتمانی حاکم بر جامعه خارج شود، برچسب‌های سیاسی مختلفی به او زده می‌شود و در نهایت، دچار انگ ناشایستگی می‌شود. ضعف خودانگیزگی دانشجویی، به ضعف نیرویی اشاره دارد که دانشجو را به منظور نقش آفرینی به حرکت وا می‌دارد و شامل انفعال نقشی دانشجو، انتخاب نسنجیده و خلأ خودراهبری دانشجو است. دانشجو به تقلب و اهمال کاری می‌پردازد و به سان ابژه‌ای ناآگاه، نه بر اساس علایق تحصیلی، بلکه به تاسی از دیگران و بر اساس معیارهای فرعی به انتخاب رشته می‌پردازد. بدین گونه، دانشجو به سوژه‌ای فاقد برنامه و هدف‌گذاری در نگارش پایان‌نامه تبدیل می‌شود. این نتایج با برخی از یافته‌های حسینی صدر و همکاران (۱۴۰۱) مطابقت مفهومی دارد. ناکامی مضاعف، مربوط به افزایش سن و ناکامی‌ها، ناکامی در ازدواج و تجربه کاستی‌ها است. دانشجو از جهات مختلف دچار ناکامی و انقطاع ایدئالی می‌شود؛ از سویی، سن او افزایش یافته است، اما فاقد شغلی آبرومند است و حتی در تأمین الزامات معیشتی و حداقلی خود درمانده است. همچنین، با افزایش سن، ناکام از ازدواج و تشکیل خانواده است و در طول تحصیل با تجربه‌های دردناکی، از جمله شکست عشقی، از دست دادن فرصت ازدواج و به تعویق افتادن آن، مواجه می‌شود. از سوی دیگر، بر اساس مفهوم عمل‌گرایی، دانشجو عاملیتی آزاد است که نقش‌ها و هنجارهای موجود در جامعه را بر اساس طرح‌های ذهنی، که حاصل عمل و مواجهه خلاقانه با جهان‌اند، رد می‌کند، اصلاح می‌کند یا به صورت دیگری تعریف می‌کند (ریترز، ۱۴۰۱). بنابراین، دانشجو ضمن مواجهه با کمبود امکانات دانشگاهی و مشاهده مجموعه مشکلات، عملاً به صورت خلاقانه کاستی‌ها و نقصان‌ها را تجربه می‌کند و بر اساس این تجربه، به بازتعریف طرح ذهنی سرخوردگی در میدان علم مبادرت می‌ورزد. بیگانگی فضایی، دلیل دیگری برای سرخوردگی دانشجو است و برآیندی از ناهمخوانی فرهنگی، هجران و تنهایی، ایستایی فرهنگی و فضای ایستای شهر است. دانشجو به سوژه‌ای تبدیل شده است که نسبت به فضایی که در آن به زیست اجتماعی می‌پردازد، احساس بیگانگی و ناآشنایی دارد و دچار آشنایی‌زدایی شده است. ناهمخوانی فرهنگی، نمودی از تفاوت گویشی و ناهمگون فضای فرهنگی است. هجران و تنهایی، به دوری از خانواده و تنهایی‌های خوابگاهی در پایان هفته اشاره دارد؛ زیرا اکثر دانشجویان خوابگاهی، بومی استانی هستند و در پایان هفته به شهرهای خود بازمی‌گردند و تنها تعداد اندکی از دانشجویان غیربومی در خوابگاه باقی می‌مانند و هجران و غم فراق را تجربه می‌کنند. ایستایی فرهنگی، به یکنواختی فرهنگی در فضای دانشگاه اشاره دارد؛ دانشجو در طول تحصیل با افراد مختلفی که دارای سبک‌های زندگی و اندیشه‌های متفاوت هستند، مواجه نمی‌شود و تعاملات اجتماعی او در سطح تعاملات تکراری محدود می‌ماند. فضای ایستای شهر، نمودی از ساختار قومی-قبیله‌ای شهر ایلام، محدودیت مکان‌های دیدنی و ضعف اقتصادی و بازار کار ایلام است. همچنین، دانشجو در حین تحصیل، با ایجاد تعارضی در روند فرصت‌یابی خویش، دچار سرخوردگی می‌شود. این مقوله شامل بیکاری و مشکلات شغلی‌یابی و پارادوکس فرصت‌هاست. بیکاری و مشکلات شغلی‌یابی به نبود شغل متناسب با رشته تحصیلی و فقدان تضمین شغلی دارد و پارادوکس فرصت‌ها زمانی به وجود می‌آید که هرچه سطح مدارج علمی افراد در جامعه پایین‌تر باشد، شانس کسب فرصت‌های شغلی آنان بیش‌تر و برعکس، هرچه سطح مدارج علمی افراد بالاتر باشد، شانس کسب فرصت‌های شغلی برای آنان کم‌تر است. این وضعیت موجب ایجاد تعارض و در نهایت، منجر به سرخوردگی دانشجو شده است. این نتایج با یافته‌های مربوط به انفعال دانشگاه و بازار کار پایداری و همکاران (۱۴۰۱) همسو است. گسترش بی‌قاعده میدان علم، دلیل دیگر برای سرخوردگی دانشجو است و شامل تولیدگری نامتوازن دانشجو و گسترش بی‌رویه دانشجو می‌شود. میدان علم بدون برنامه، هدف و آینده‌نگری، گسترش یافته و فربه شده است. تعداد دانشگاه‌های کشور به حدی افزایش یافته است که در هر شهر کوچکی می‌توان دانشگاه یافت؛ از این رو، به تبع آن، ظرفیت پذیرش دانشجو نیز افزایش می‌یابد. دانشگاه به مثابه کارخانه و دانشجو به مثابه کالا تولید می‌شود و فارغ از برآورد میزان نیاز جامعه، سیستم دانشگاهی به تولیدگری دانشجو می‌پردازد. وقتی دانشجو بیش از نیاز جامعه پرورش داده شود، به این معناست که تعداد دانشجویان مازاد بر نیاز جامعه است و

هر آنچه اضافه و مازاد باشد، بی‌ارزش و بی‌مقدار تلقی می‌شود؛ در نتیجه، دانشجو نیز با احساس بی‌ارزشی، دچار سرخوردگی می‌شود. نالایمی و ابهام نیز سبب سرخوردگی دانشجو می‌شود. این مقوله شامل تعاملات ناامن و نامعلوم بودن فرجام کار است. دانشجویان در میدان دانشگاه به رقابت ناسالم با یکدیگر می‌پردازند، روابطی خصمانه برقرار می‌کنند و می‌کوشند به یکدیگر آسیب برسانند. از سوی دیگر، دانشجو با دوستان ناباب ارتباط می‌گیرد و ممکن است به ناگاه در دام دانشجویان اخاذ گرفتار شود؛ بدین ترتیب، نالایمی در میدان دانشگاه، امنیت وجودی دانشجو را تهدید می‌کند. نامعلوم بودن فرجام کار به سردرگمی در نگارش پایان‌نامه و طولانی شدن روند انجام آن اشاره دارد. فقدان تمرین علمی دو مفهوم ناهماهنگی میزان تلاش با پاداش و مقطع بی‌کارکرد است. بر اساس قضیه پاداش جورج هومنز، هرچه نتیجه کنش دانشجو برای او ارزشمندتر و پاداش برانگیزتر باشد، دانشجو رغبت بیشتری به انجام آن کنش پیدا می‌کند اما وقتی میزان تلاش با پاداش هماهنگ نباشد، یعنی زمانی که نگارش پایان‌نامه در مقابل پاداش دریافتی به صرفه نباشد، دانشجو با احساس سرخوردگی به نگارش آن می‌پردازد. مقطع بی‌کارکرد به این معناست که تحصیل فاقد کاربرد مادی است؛ از این رو، تحصیل به مثابه رنجی بیهوده تلقی می‌شود. همچنین، علمی که دانشجو می‌آموزد، غیر کاربردی و ناتوان از ارزش‌آفرینی اقتصادی است، از این رو، بر اساس مفهوم هزینه-فایده، کنش دانشجویی با اهداف نهادینه‌شده و ترجیحات درونی او همسو نیست؛ بنابراین، تحصیل او فاقد عقلانیت است و باید از آن روی برتابد. این نتایج با برخی از یافته‌های پژوهشی یوسفی افراشته و همکاران (۱۴۰۰) همسویی مفهومی دارد. بوم‌آوری عقیم، دلیل دیگری برای سرخوردگی دانشجو است و شامل ناتوانی در بومی‌سازی دانش و بی‌توجهی به علم بوم‌زاد است. ناتوانی در بومی‌سازی دانش به ناتوانی دانشجو در کاربردی کردن دانش آموخته‌شده و انتقال اندوخته‌های ذهنی خود به جهان بیرون اشاره دارد، به عبارتی دانشجو از حقیقی و واقعی کردن دانش آموخته‌شده خود در جامعه‌ای که در آن به زیست اجتماعی می‌پردازد، ناتوان است. همچنین، بی‌توجهی به علم بوم‌زاد به این معناست که نقش‌آفرینان میدان علم به اکوسیستم علمی داخل کشور و دانش برخاسته از متن این اکوسیستم بی‌اهمیت‌اند؛ از این رو، دانش وارداتی نزد آنان از ارجحیت برخوردار است و به ارجاعات علمی داخل کشور بی‌توجه‌اند. در یک باهم‌بینی ژرف‌نگر از مقولات استخراج‌شده، سرانجام مقوله مرکزی با عنوان «آنومی پداگوژیکال» استحصال شد. این مفهوم کانونی معطوف به این واقعیت است که نظام دانشگاهی از هر جنبه‌ای رها شده است. قواعد رفتاری-سازمانی، قدرت بازدارندگی و کنترل‌گری خود را از دست داده‌اند و آشفتگی در مناسبات مجموعه نقش‌های علمی در گروه‌های نظام دانشگاهی بیداد می‌کند؛ به گونه‌ای که هیچ چیز در جای خود نیست. به عبارتی، هرج‌ومرج، بی‌تفاوتی، ابهام، نالایمی، ناکامی و ناامیدی فضای دانشگاهی را تسخیر کرده است. از یک سو، میدان علم به صورت بی‌قاعده گسترش یافته، هویت اصیل آموزش به فروپاشی گراییده، اساتید نقش خود را رها کرده‌اند، انسداد سیاسی بر میدان علم سایه افکنده، فضای دانشگاه به فضایی بیگانه استحاله یافته و ناکامی عمیق، دانشجو را از اجرای رسالت اصیل خویش بازداشته است و از سوی دیگر، همه این مصادیق گواهی بر وجود یک آنومی و هرج‌ومرجی فراگیر در میدان علم است؛ از این رو، به باور نگارندگان، مناسب‌ترین نظریه برای تبیین این وضعیت «آنومی پداگوژیکال» است.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله استخراج شده از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای محمدصدرا مرادی با عنوان «چگونگی روایت دانشجویان از فرایند سرخوردگی خود از نقش دانشجویی» است که در شهریور ۱۴۰۴ با راهنمایی های آقای دکتر یارمحمد قاسمی و مشاوره های آقای دکتر بهروز سپیدنامه در دانشگاه ایلام به انجام رسید.

منابع

- پریدری، پدیده؛ وثوقی، منصور و ازکیا، مصطفی (۱۳۹۹). اخته شدن کنشگری علمی مورد مطالعه دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. فصلنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، دوره ۳، شماره ۳
- داوری نیا، معصومه (۱۳۹۸). عوامل آموزشی، فردی و اجتماعی مرتبط با موفقیت و افت تحصیلی در دانشجویان موفق و ضعیف رشته های علوم انسانی دانشگاه یزد. کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه یزد
- ذکایی، محمدسعید و اسماعیلی، محمدجواد (۱۳۹۰). جوانان و بیگانگی تحصیلی و دانشگاهی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ۴، شماره ۴، ص ۵۵-۹۰
- ریترز، جورج (۱۳۹۳). نظریه جامعه شناسی. ترجمه هوشنگ ناییبی، تهران: نی
- سیدعلی تبار، سیدهادی؛ محمدعلی پور، زینب؛ حبیبی، فرشته؛ سروستانی، علی و جوان بخت، علی رضا (۱۳۹۴). پایایی، روایی و ساختار عاملی مقیاس سرخوردگی زناشویی. پژوهنده، ۳۰(۶)، ص ۳۴۹-۳۴۲
- صادقی، مسعود و خلیلی گشنیگانی، زهرا (۱۳۹۵). نقش ابعاد یادگیری خودراهبر در پیش بینی سرزندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۸(۲)، ص ۹-۱۷. SID. <https://sid.ir/paper/244476/fa>
- قاسم زاده، داود و حسینی صدر، صمد (۱۴۰۲). مطالعه کیفی فرایند بی انگیزگی تحصیلی با استفاده از شیوه نظریه داده بنیاد. پژوهش در آموزش شیمی؛ سال ۴؛ شماره ۳؛ ص ۱۷۳-۱۷۹
- کریمی باغ ملک، آیت الله (۱۳۹۶). بررسی علل کاهش انگیزه فعالیت پژوهشی در دانشجویان دانشگاه فرهنگیان. فصلنامه تعالی مشاوره و روان درمانی. سال ۶، شماره ۲۲، ص ۱-۲۰
- کوئن، بروس (۱۳۸۶). مبانی جامعه شناسی. ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضلی، تهران: سمت
- نامور، یوسف، یمنی دوزی سرخابی، محمد، قانع راد، محمدامین و عارفی، محبوبه (۱۴۰۲). آسیب شناسی فرهنگ دانشگاهی در ایران بر اساس تحلیل محتوای مطالعات انجام شده داخل کشور. دوماهنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۴(۶)، ص ۲۰۸-۲۲۱. doi: 10.30495/jedu.2023.18706.3915
- یوسفی فراشته، مجید و دهقانی، زهره (۱۴۰۰). رابطه بین بازخورد مدرس با دل زدگی تحصیلی و بهزیستی تحصیلی: تحلیل نقش میانجی ارزش تکلیف، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۲۱(۵۱)
- علم و فناوری (۱۴۰۳). برگرفته از <https://www.iscanews.ir>

References

- Bagiire, Werikhe F.Lalani, Omara Oculi , Atubo Serwanga, Benjamin. (2014). Analytical study on the causes and possible solutions to apathy among undergraduate student. *International Journal of Educational Research and Reviews*. 4, (6). 798-805.
- Cohen, B. J. (2001). *Introduction to sociology* (G. A. Tavassoli & R. Fazeli, Trans.). SAMT.
- Charmaz, Katy.(2000) grounded theory:objectivism and constructivist method .denzin nk.lincoln ys,(eds), *handbook of qualitative research*.thousand oaks:sag; 509-532.
- Davarinia, M. (2019). Educational, individual, and social factors related to academic success and failure among successful and weak students in the humanities at Yazd University. (Master's thesis). Yazd University. (In Persian).
- Ghasemzadeh, D., & Hosseini Sadr, S. (2023). A qualitative study of the process of academic demotivation using grounded theory. *Research in Chemistry Education*, 4(3).173-179.https://jrese.cfu.ac.ir/article_2573.html . (In Persian).
- Homans, George C (1958). "Social Behaviour as Exchange. *American Journal of Sociology*, 63, 6. 597-606.<https://www.scribd.com/document/380720289/1958-Homans->
- Kumari, Bibha , Prasad, Sheo Kumar (2024). A correlational study of frustration among university students. *International journal of advance research in mul tidisciplinary*, 2 ,(4). 25-28.<https://multiresearchjournal.theviews.in/article/303/index.html> .
- Morellia, Mara.chirumboloa, Antonio & Cattelino, Elena (2021). Academic Failure: Individual, Organizational, and Social Factors. *Psicología Educativa* .27(2) .167-175.
- Namuar, Y., Yamani Douzi Sorkhabi, M., Ghaneirad, M. A., & Arefi, M. (2023). Pathology of academic culture in Iran based on a content analysis of domestic studies. *A New Approach to Educational Management*, 14(6), 208–221. doi: 10.30495/jedu.2023.18706.3915. (In Persian).
- ISCA News. (2024). Retrieved from <https://www.iscanews.ir> . (In Persian).
- Karimi Baghmalek, A. (2017). Investigating the causes of reduced motivation for research activities among Farhangian University students. *Journal of Excellence in Counseling and Psychotherapy*, 6(22). <https://doi.org/10.22099/jsli.2011.218> . (In Persian).
- Paridari, P., Padideh, V., Mansour, V., & Azkia, M. (2020). Castration of scientific agency: A study of students at the Faculty of Social Sciences, University of Tehran. *Iranian Journal of Political Sociology*, 3(3). (In Persian).
- Ravindra M. Ghoti. (2024). A Study of Correlation between Frustration and Social Media Usage: An Update. *Journal of Brain and Neurosciences*, RPC Publishers, 1(1), 1-4.
- Ritzer, G. (2018). *Sociological theory* (H. Nayeibi, Trans.). Ney Publishing.Original work published(2018).
- Seyedalitarbar, S. H., Mohammadalipour, Z., Habibi, F., Sarvestani, A., & Javanbakht, A. (2015). Reliability, validity, and factor structure of the Marital Disaffection Scale. *Pajouhandeh*, 20(6).349-342.<http://pajouhande.sbm.ac.ir/article-1-2100-fa.html> . (In Persian).
- Sadeghi, Masoud, Khalili Gashnighani, Zahra (2016). The role of self-directedness in predicting the academic vitality of students at Lorestan University of Medical Sciences. *Research in Medical Education*, 8(2), pp. 9-17. <https://sid.ir/paper/244476/fa> . (In Persian).
- Yousefi aFarashteh, M., & Dehghani, Z. (2021). The relationship between teacher feedback, academic burnout, and academic well-being: The mediating role of task value. *Iranian Journal of Medical Education*, 21(51). <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-5343-fa.html> . (In Persian)
- Zakaei, M. S., & Esmaeili, M. J. (2011). Youth and academic/university alienation. *Cultural Research Quarterly*, 4(4). <https://doi.org/10.7508/ijcr.2011.16.003> . (In Persian)